

**СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ГІДРОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ
«НИЖНЬОДНІСТРОВСЬКА ГЕС»)**

**STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF THE
HYDROPOWER ENTERPRISE (ON THE EXAMPLE OF PJSC
"LOWER DNIESTER HPP")**

Науковий керівник: канд. екон. наук, проф. кафедри економіки
Захарченко Лоліта Анатоліївна

Здобувачка вищої освіти: Зінченко Олена Іванівна

Supervisor: Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of economics
Zakharchenko Lolita Anatoliivna

Higher education applicant: Zinchenko Olena Ivanivna

Анотація: Проведено аналіз теоретичних засад визначення економічної ефективності підприємства гідроенергетичної сфери. Визначено основні тенденції трансформаційних змін в системі вищої теоретико-методичні підходи щодо визначення ефективності діяльності підприємства; визначено принципи Європейської енергетичної стратегії переходу гідроенергетики на шлях сталого розвитку; розглянуто напрями збалансованого розвитку гідроенергетичної стратегії України; проведено аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Нижньодністровська ГЕС»; розроблено стратегічні напрями підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Нижньодністровська ГЕС».

Ключові слова: ефективність, стратегічні напрями, фінансовий стан, гідроенергетична галузь, стійкий розвиток.

Annotation: The theoretical principles of determining the economic efficiency of a hydropower enterprise are analyzed. The main trends of transformational changes in the system of higher theoretical and methodological approaches to determining the efficiency of the enterprise's activities are identified; the principles of the European Energy Strategy for the transition of hydropower to the path of sustainable development are identified; the directions of balanced development of the hydropower strategy of Ukraine are considered; the effectiveness of the financial and economic activities of PJSC "Nizhnyodniestrovsk HPP" is analyzed; strategic directions for increasing the efficiency of the activities of PJSC "Nizhnyodniestrovsk HPP" have been developed.

Keywords: efficiency, strategic directions, financial condition, hydropower industry, sustainable development.

Енергетична галузь будь-якої держави є фундаментом і важливою частиною національної економіки, що насамперед пов'язана з виробництвом та забезпеченням потреб суспільства і цієї держави в електричній та тепловій енергії. Беззаперечно, що на сучасному етапі розвитку людства саме електроенергетика є базисом та невід'ємною частиною не лише сучасного промислового виробництва, сільського господарства й науки, але й звичною та невід'ємною частиною нашого побуту.

Сьогодні країна стикається з відсутністю чіткої стратегії розвитку гідроелектростанцій різного масштабу. Для забезпечення сталого розвитку гідроенергетики в Україні необхідно впроваджувати прозору та збалансовану державну політику, яка відповідає екологічним стандартам і вимогам як національного, так і міжнародного рівня. Крім того, в цій сфері необхідно визначення та вдосконалення стратегічних напрямів ефективного розвитку підприємств з урахуванням екологічних та інших аспектів збалансованого розвитку. Тому

визначення стратегічних напрямів підвищення ефективності діяльності гідроенергетичного підприємства є актуальним.

Дослідження категорії «економічна ефективність», довело, що на сьогодні існує безліч підходів та спроб надати сутність цього поняття, що мають деякі відмінності, але доповнюють один одного, даючи оцінку з різних боків. Виходячи з виявлених визначень, можна стверджувати, що ефективність відображає, який результат отримано з одиниці затрат на отримання цього результату (в залежності від виду показника).

Найбільш сучасним визначенням економічної ефективності є наступне: під економічною ефективністю підприємства слід розуміти динамічну, комплексну характеристику, що до отримання кінцевого позитивного результату за умов економії сукупних затрат уречевленої та живої праці. Такий підхід відповідає концепції сталого розвитку, що визначено у стратегіях розвитку багатьох країн світу.

Сьогодні, в рамках концепції сталого розвитку, виділяють наступні види ефективності: економічну (відповідність витрат і економічних результатів діяльності підприємства цілям і інтересам учасників); соціальну (відповідність витрат і соціальних результатів цілям і соціальним інтересам суспільства); екологічну (відповідність витрат і екологічних результатів інтересам держави і суспільства).

Для проведення оцінювання ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства гідроенергетичної сфери необхідно використовувати як традиційні так і сучасні методи, за допомогою яких визначати напрями що впливатимуть на загальний прогрес та досягнення кращої результативності в галузі.

З початку XX століття гідроенергетика стала ключовою складовою електроенергетики в багатьох європейських країнах, сприяючи їхньому індустріальному розвитку. Одним із перших законів у сфері гідроенергетики став Закон про регулювання водних потоків, ухвалений парламентом Норвегії у 1917 році.

У першій декаді 2000-х років спостерігалось значне скорочення будівництва нових гідроенергетичних об'єктів, що характерно не тільки для Європи, але й для інших регіонів світу. Основними причинами стали екологічні та соціальні проблеми, пов'язані з масштабним спорудженням водосховищ у період з 1950-х до 1990-х років.

Після ухвалення країнами Євросоюзу Директиви 2009/28/ЄС, спрямованої на підтримку використання енергії з відновлюваних джерел, гідроенергетика знов вийшла у коло інтересів [1]. У 2019 році встановлена потужність гідроенергетичних об'єктів у Європі збільшилася на 682 МВт (0,27%). Лідерами за зростанням стали Туреччина (219 МВт), Норвегія (134 МВт), Італія (95 МВт), Сербія (49 МВт) і Іспанія (38 МВт) [2].

Відповідно до Енергетичної стратегії України до 2035 року [3], планується збільшення частки гідроенергетики у структурі Об'єднаної енергосистеми України з 6% до 7% та збільшення загальної потужності гідроелектростанцій з 10 млрд кВт год у 2020 році до 13 млрд кВт год у 2035 році.

Станом на 2023 рік, частка відновлюваних джерел енергії у виробництві електроенергії України, включаючи великі гідроелектростанції, становила 22%, тоді як у Європі цей показник досягав 42%. До війни встановлена потужність відновлюваних джерел енергії в Україні становила 9,9 ГВт, з яких 2 ГВт належало до вітрової енергетики, 6 ГВт — до сонячної, а 0,2 ГВт — до біомаси. Через воєнні дії цей показник знизився до 8,7 ГВт на початку 2024 року [3].

Розвиток гідроенергетики не повинен зосереджуватися виключно на виробництві енергії. Увага має приділятися соціально-економічним аспектам, захисту клімату, екосистемам і участі громадськості. Окрім технічної реконструкції, пріоритетом є створення прозорих і зрозумілих процесів оцінки для гармонізації енергетичних та екологічних інтересів.

Аналіз ефективності діяльності ПрАТ «Нижньодністровська ГЕС», проведений на основі аналізу фінансової звітності компанії за 2021-2023 роки [4], показав:

- рентабельність продаж у 2021-2023 роки поступово знижувалась від 3,69% у 2021 році до 1,93% у 2023 році за рахунок перевищення зростання чистого доходу ніж зростання чистого прибутку;
- рентабельність продукції також знизилась за розглянутий період майже у 2 рази: з 4,34% у 2021 році до 2,21 % у 2023 році;
- рентабельність операційної діяльності ПрАТ «Нижньодністровська ГЕС» за 2021-2023 майже не змінилась: 4,535 у 2021 році та 4,36% у 2023 році;
- рентабельність власного капіталу ПрАТ «Нижньодністровська ГЕС» за 2021-2023 рр. зросла на 0,1% та складає 0,48% на кінець 2023 року;
- рентабельність активів зросла за 2021-2023 роки на 0,2% та складає 0,90% на кінець 2023 року;
- коефіцієнт загальної рентабельності Товариства знизився на 0,2% за 2021-2023 роки: з 4,53% у 2021 році до 4,33 у 2023 році.

Для забезпечення отримання позитивних результатів та зростання ефективності діяльності, у роботі запропоновано основні стратегічні напрями діяльності з оптимізації витрат та формування цільового прибутку, збалансування інтересів при забезпеченні ефективності господарсько-фінансової діяльності на довгострокову перспективу на принципах сталого розвитку.

З метою збільшення чистого доходу від продажу електроенергії та задоволенню власних потреб ПрАТ «Нижньодністровська ГЕС» у випадку вимушеної зупинки гідроагрегатів розглянуто зведення сонячної електростанції (СЕС). СЕС потужністю 5 МВт забезпечуватиме щорічне виробництво 4,979 млн кВт·год, що становитиме 10% середньорічного виробітку у ПрАТ «Нижньодністровська ГЕС». Проект зведення СЕС демонструє високу доцільність з огляду на економічні показники, включаючи термін окупності близько 4,25 років, потенційний вплив на стабільність енергопостачання, екологічні вигоди, зумовлені використанням альтернативних джерел енергії.

Висновки. Енергетичною стратегією України на період до 2035 року передбачено: інтеграцію енергетичного сектора України у європейський енергетичний ринок з вільним рухом енергоресурсів, технологій та інвестицій; сталий розвиток галузі й підвищення рівня самозабезпеченості енергоресурсами; модернізація та технологічне оновлення енергетичного сектора; досягнення першочергових цільових показників з безпеки та енергоефективності.

З метою підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Нижньодністровська ГЕС» запропоновано проект зведення сонячної електростанції, що надасть можливість збільшення чистого доходу від продажу електроенергії та задоволення власних потреб гідроелектростанції у випадку вимушеної зупинки гідроагрегатів. Окрім підвищення економічної ефективності та енергетичної автономності очікується позитивний екологічний ефект від скорочення викидів вуглекислого газу у порівнянні з традиційними енергетичними джерелами.

Список літератури

1. Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC. Official Journal of the European Union. Available from <https://bit.ly/3vDqsD5> (дата звернення: 24.03.2025).
2. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року : КМ України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.03.2025).

3. Гідроенергетика: сталий європейський енергетичний перехід.
URL: https://uhe.gov.ua/media_tsentr/novyny/hidroenerhetyka-stalyy-yevropeyskyy-enerhetychnyy-perekhid (дата звернення: 24.03.2025).
4. Сайт ПрАТ «Новодністровська ГЕС» <https://dn-gaes.com/> (дата звернення: 24.04.2025).